

ЗОВНІШНЄ НЕЗАЛЕЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ З МАТЕМАТИКИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

У статті розглянуто зовнішнє незалежне оцінювання як обов'язковий етап вступу до вищих навчальних закладів України, визначено переваги та недоліки ЗНО з математики. Поряд із цим наведено співвідношення між рівнем знань з математики та найбільш оптимальними напрямками подальшого навчання; запропоновано альтернативну систему вступу до вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: ЗНО, технічні спеціальності, вищий навчальний заклад.

Як зазначає інтернет-енциклопедія Вікіпедія, зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО, Зовнішнє тестування) – іспити для вступу до ВНЗ в Україні, метою яких є забезпечення реалізації конституційних прав громадян на рівний доступ до якісної освіти, здійснення контролю за дотриманням Державного стандарту базової і повної середньої освіти й аналізу стану системи освіти, прогнозування її розвитку [1].

Про зовнішнє незалежне оцінювання як про масштабний експеримент в українській освіті висловилося вже чимало дослідників, науковців та чиновників.

Насамперед, на думку Б. Томенчука, директора Івано-Франківського регіонального центру оцінювання якості освіти, найсильнішою стороною ЗНО є його безсторонність, а також усеохопність. Будь-яка система оцінювання не спрямована на пошук талантів, для цього суспільство повинно мати структури з іншими функціями [2].

І. Лікарчук, експерт з питань освіти, экс-директор УЦОЯО, вважає, що ЗНО не може ефективно функціонувати впродовж кількох років без суттєвих змін. Відсутність змін і ефективного управління ними – це запрограмований варіант, що повинен призвести до руйнації системи [3].

Х. Мельник, керівник головного управління законодавства Мін'юсту, визначає ЗНО як єдиний чесний метод вступу без хабарництва, зв'язків та інших порушень, а на базі знань і навичок учнів [4].

Як відомо, забезпечення зовнішнього незалежного оцінювання здійснює Український центр оцінювання якості освіти в співпраці з обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти, місцевими органами управління освітою та навчальними закладами. Координація роботи учасників процесу зовнішнього незалежного оцінювання здійснюється через Вінницький, Дніпропетровський, Донецький, Івано-Франківський, Київський, Львівський, Одеський, Сімферопольський і Харківський регіональні центри оцінювання якості освіти, за кожним із яких закріплено по 2–4 регіони України.

Першу спробу проведення ЗНО було здійснено в 1993 р., але через ряд чинників вона виявилась невдалою. Після цього лише у 2002 р. Центр тестових

технологій Міжнародного фонду “Відродження” спільно з Міністерством освіти і науки України провели 200 тестувань, у яких взяли участь студенти перших курсів вищих навчальних закладів. Мета цього проекту – апробація тестових завдань і розроблення технології адміністрування. Вже через два роки Указом Президента України від 4 липня Міністерству освіти і науки України впродовж 2005–2006 рр. було доручено здійснити перехід до проведення вступних випробовувань для вступу до вищих навчальних закладів України шляхом ЗНО. Постановою Кабінету Міністрів України № 1312 від 31 грудня 2005 р. було утворено Український центр оцінювання якості освіти та встановлено, що зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів, є державною підсумковою атестацією та вступним випробовуванням до вищого навчального закладу [1].

Відтоді щороку ЗНО є обов’язковим етапом під час вступу учнів до вищих навчальних закладів України. Згідно з умовами прийому, зарахування до вищого навчального закладу відбувається на підставі рейтингового балу вступника, який складається з балів, отриманих на зовнішньому незалежному оцінюванні, середнього балу шкільного атестата, переведеного за двохсотбальною шкалою, а також додаткових балів за успіхи в навчанні та закінчення підготовчих курсів у ВНЗ. Додаткові бали нараховуються переможцям та призерам IV етапу Всеукраїнських олімпіад та III етапу конкурсів науково-дослідних робіт учнів-членів Малої академії наук України. Крім того, додаткові бали можуть бути нараховані при вступі на природничо-математичні та інженерно-технічні напрями підготовки (спеціальності) випускникам підготовчих курсів.

Вплив ЗНО на вступ до вищих навчальних закладів складно перебільшити, адже останній рік навчання учнів проходить у повному зануренні в підготовку до складання іспитів.

Серед переваг ЗНО з математики можна виділити такі, проте, на наш погляд, вони є суперечливими:

1. *Створення умов рівного доступу до освіти для всіх*, незалежно від матеріальних можливостей. ЗНО є загальнодоступною системою вступу до вищих навчальних закладів України.

2. *Об’єктивність за рахунок виключення людського фактора*. Автоматична система перевірки відповідей на ЗНО з математики унеможливує викривлення результатів.

3. *Подолання продажності*. Деморалізація ЗНО зводиться до мінімуму за рахунок контролю з боку громадських організацій.

4. *Наближення до світових стандартів освіти*. ЗНО сприяє скороченню відмінностей між вітчизняними і світовими стандартами системи освіти.

Основними недоліками ЗНО з математики, на нашу думку, є:

1. *Фальсифікація*. Попри те, що особа, яка складає тест, допускається до тестування при пред’явленні паспорту, цей захист виявився неефективним для унеможливлення складання тесту іншою особою. Особливо це стосується таких предметів, як математика, тому що завдання на ЗНО є достатньо складними, а кількість абітурієнтів велика. В Інтернеті є безліч порад для успішного прохо-

дження ЗНО, пропонуються послуги з підготовки до ЗНО й навіть можливість складання іспитів іншою особою.

2. *Щорічна зміна правил проведення ЗНО з математики.* Умови проведення ЗНО є далекими від досконалих і змінюються щороку. Абітурієнти гостро реагують на такі зміни, через що підвищується напруженість під час проведення іспитів.

3. *Недосконалість вибору завдань з математики.* Аналізуючи завдання з математики за декілька років, бачимо, що їх складність різна, спостерігаються некоректні формулювання питань і відповідей, невідповідність шкільній програмі та висока ймовірність складання тексту “навмання”. Вибір одного варіанта з декількох не завжди показує реальні знання учня, оскільки частина відповідей може бути обрана випадково.

4. *Зниження рівня освіченості й поява “плоского мислення”.* У результаті переходу від повноцінного іспиту до тестів виключається розвиток здібностей до доведення та формування правильної відповіді, страждають логічні й розумові навички в цілому, а також творча та раціональна основи.

5. *Нехтування спеціалізацією школи:* учні шкіл як з гуманітарним, так і з природничо-науковим нахилом виконують ідентичні за складністю завдання ЗНО.

6. *Велика кількість помилок при оцінюванні завдань з математики.* У разі помилок, які трапляються, абітурієнтам можуть бути не зараховані їх бали. Це призводить до великої кількості апеляційних заяв і продовжує термін вступної кампанії.

7. *Невідповідність між оцінкою, отриманою в загальноосвітньому навчальному закладі, і балом на ЗНО.* Абітурієнт, який взяв участь у ЗНО, може отримати від 100 до 200 балів, тоді як у загальноосвітньому навчальному закладі успішність оцінюється від 1 до 12. Нами складено умовну таблицю відповідності між оцінкою за 12-бальною шкалою та балом ЗНО.

Таблиця

Таблиця відповідності середнього бала документа про повну загальну середню освіту, обрахованого за 12-бальною шкалою, значенням 200-бальної шкали оцінювання

Бал атестата	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Бал ЗНО	100	108	117	125	134	142	150	166	174	182	190	200

Як бачимо, випускник, який об’єктивно отримав оцінку 1–5 з математики в атестаті, не зможе перетнути перепону в 140 балів на ЗНО і вступити до вищого навчального закладу. Це означає, що за шкільним критерієм оцінювання учень володіє математикою на низькому або середньому рівні, а ЗНО свідчить про недостатність знань із цього предмета для вступу до вищого навчального закладу.

8. *Неможливість визначення мотивації абітурієнта й впливу вищих навчальних закладів на критерії відбору,* крім встановлення прохідного балу. Існує специфіка вивчення однієї й тієї самої дисципліни на різних спеціальностях, а однаковість завдань ЗНО для різних абітурієнтів унеможлиблює врахування цієї особливості. Це призводить до того, що учні вступають на спеціальності за про-

хідним балом, не цікавлячись особливостями навчання. Результатом цього є розчарування вже в перші місяці навчання у вищому навчальному закладі та повторний вступ на інші спеціальності, або навіть в інші навчальні заклади.

Для вирішення цієї ситуації ми пропонуємо вдосконалити систему вступу до вищих навчальних закладів України таким чином: максимальна кількість балів, що може отримати абітурієнт, – 200, з яких 100 балів учень отримує на ЗНО, 100 балів – під час складання іспитів у вищому навчальному закладі. Така система дасть змогу оцінити загальні знання випускника з відповідної спеціальності, а вищому навчальному закладу – обрати студентів за бажаними критеріями.

На нашу думку, під час ЗНО проводять об'єктивне, неупереджене оцінювання знань учнів, згідно з яким нараховують бали з відповідної дисципліни. На сучасному етапі спостерігається розгубленість абітурієнта через недостатню інформованість про те, чи достатньо отриманого бала для вступу на бажану спеціальність. Для вирішення цієї проблеми можна було б ввести таку градацію рівнів знань математики:

- 1) початковий;
- 2) середній;
- 3) достатній;
- 4) високий.

Початковий рівень знань характеризуватиме поверхневі знання з математики, володіння основними термінами та формулами. Цього рівня достатньо для навчання на історичному, філософському, філологічному, юридичному, військовому та психологічному напрямках.

При середньому рівні знань учень відтворюватиме основний навчальний матеріал, володітиме елементарними вміннями навчальної діяльності. Цей рівень необхідний для навчання на біологічному, геологічному та географічному напрямках.

Достатній рівень знань з математики вимагатиме знання суттєвих ознак понять, явищ і зв'язку між ними, вміння пояснити основні закономірності. Учень самостійно використовуватиме знання в стандартних ситуаціях, володітиме методом аналізу, абстрагування, систематизації, проте йому не вистачатиме власних суджень і творчого підходу до розв'язання задач. Цей рівень необхідний для навчання на хімічному, фізичному та економічному напрямках.

Високий рівень характеризуватиме глибокі, тверді, системні знання, які учень вмітиме використовувати для виконання творчих завдань. Цей рівень необхідний для навчання на математичному та технічному напрямках.

Кожному рівню знань можна поставити у відповідність такі бали ЗНО:

початковий рівень	100–150 балів;
середній рівень	151–175 балів;
достатній рівень	176–189 балів;
високий рівень	190–200 балів.

Таким чином, для навчання на гуманітарних спеціальностях достатньо володіти математикою на початковому рівні й отримати на ЗНО до 150 балів. Для навчання на біолого-географічних напрямках достатньо знати математику на середньому рівні, що відповідає 151–175 балів ЗНО. Фізичні, хімічні та економічні спеціальності потребують знання математики на достатньому рівні й відповідно

176–189 балів на ЗНО. Для навчання на технічному напрямі необхідно на високому рівні володіти математикою та отримати на ЗНО 190–200 балів.

Висновки. Зовнішнє незалежне оцінювання є складовою моніторингу рівня підготовленості учнів до навчання у вищих навчальних закладах, яка забезпечує рівний доступ до якісної освіти та сприяє оптимізації відбору абітурієнтів.

У цій статті розглянуто основні переваги (створення умов рівного доступу до освіти; об'єктивність; подолання продажності; наближення до світових стандартів освіти) і недоліки (фальсифікація; щорічна зміна правил проведення ЗНО; недосконалість вибору завдань з математики; зниження рівня освіченості й поява “плаского мислення”; нехтування спеціалізацією школи; велика кількість помилок при оцінюванні завдань з математики; невідповідність між оцінкою, отриманою в загальноосвітньому навчальному закладі, і балом на ЗНО; неможливість визначення мотивації абітурієнта) упровадження ЗНО з математики в освітню систему України.

Для вдосконалення організації та проведення ЗНО необхідно: надати можливість вищим навчальним закладам встановлювати додаткові (індивідуальні) критерії впливу на відбір абітурієнтів; змінити систему вступу до ВНЗ й запровадити різнорівневий підхід при оцінюванні знань з математики.

Список використаної літератури

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Зовнішнє_незалежне_оцінювання.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/975.html>.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/test/test_article/29724/.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.repetitor.ua/article/ЗНО_чи_вступні_іспити_Переваги_та_недоліки_ЗНО.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2013.

Выскребенцева М.В. Внешнее независимое оценивание по математике: преимущества и недостатки

В статье рассматривается внешнее независимое оценивание как обязательный этап поступления в высшие учебные заведения Украины, определяются преимущества и недостатки ВНО по математике. Наряду с этим приводится соотношение между уровнем знаний по математике и наиболее оптимальными направлениями дальнейшего обучения, предлагается альтернативная система поступления в высшие учебные заведения Украины.

Ключевые слова: ВНО, технические специальности, высшее учебное заведение.

Vyskrebentseva M. External independent evaluation on mathematics: advantages and failings

The article deals with the external independent evaluation as a mandatory step admission to higher educational institutions of Ukraine are defined advantages and disadvantages of the EIE in mathematics. Along with this is the ratio between the level of knowledge of mathematics and the optimal directions for further learning and offers an alternative system of admission to higher educational institutions of Ukraine.

Key words: EIE, technical professions, higher education.